

Ajaminen on ratsulle hyödyllistä vaihtelua

Ravihevosten arkiseen harjoittamiseen tarkoitettu koppakärry soveltuu ajo-harrastuksen aloittajalle. Kuvan hevosen leveä rintaremmi ja pitkät aisahihnat lisäävät mukavuutta.

Valjakkoajo on monipuolinen ja näyttävä kilpailulaji, joka on viime vuosina kerännyt suomalaismenestystä. Ajamisesta on hyötyä ja virkistystä myös niille hevosille, joiden varsinainen leipätyö on toimia ratsuna.

Kiesit ja suomenhevonen heittävätkin romanttisia mielikuvia menneisyydestä.

Hevosten ajaminen voidaan jaksaa työajoon, ravurien ajamiseen ja valjakkoajoon, jonka historiallinen tausta on englantilaisessa puisto- ja kaupunkiajelussa. Keski-Euroopassa valjakkoajoa varten on jalostettu omia rotujaan, jotka tunnetaan korkeasta etupolven liikkeestä ja aktiivisuudestaan. Hollantilainen esimerkki ajorodusta on geldenlander, brittiläinen taas hackney.

- Kaiken rotuiset ja tyyppiset hevoset kuitenkin sopivat ajamiseen, sanoo Hessi-tallin pitäjä, hevostasvattaja ja valjakkoajaja Heidi Sinda Urjalasta.

- Maailmanmestaruuskisoissa on nähty suuri rotujen kirjo arabeista ja welsh cobeista lähtien. Harrastajalle luotettava suomenhevonen on tietysti oiva ajokumppani.

Ajaminen on ratsuhevoselle erittäin

hyvää vaihtelua.

- Hevosen takapäähän lihakset kehittyvät ja hevonen voimistuu. Totta kai väärin ajettuna hevonen saattaa kulkea selättä ja kehittää alakaulaa, mutta laadukkaalla työskentelyllä monipuolistetaan hevosta ja lisätään sen käyttöikä, kuvaa Sinda.

Valjaat

Valjakkoajo kilpailulajina vaatii sat-sauksia, mutta harrastuksenomaisen ajamisen alkuun pääsee suhteellisen vähällä.

- Valjakkoajon tyyliin kuuluvat aina silmälapulliset suitsit, mutta normaali ratsusuitset käyvät arkipäivän ajamiseen. Valjakkoajossa sallittuja ovat kaikki kuolaimet hackamore lukuun ottamatta, ja perinteisesti käytetään kankikuolaimia, joko liverpoolia tai perhosmallia. Arkiajossa pääasia on, että kuolain sopii muodoltaan hevosen suuhun, Heidi Sinda sanoo.

- Hevosen voi valjastaa kolmella tavalla: länki-, luokki- tai rintavaljaila. Pääasiallinen ero on, että länki- ja luokkivaljaissa hevonen vetää länki- ja rintavaljailla taas rintaremmillä. Tyyppillinen valjastusvirhe on selustimen asettaminen hevosen selässä liian eteen. Hyvänä nyrkkisääntönä voi pitää sitä, että hevosen etujalan ja selustimen väliin pitää mahtua nyrkki. Muuten valjaiden isot soljet saattavat häiritä hevosen liikeratoja.

Myös rintaremmien asettaminen oikealle korkeudelle on tärkeää, ettei se paina hevosta kaulasta tai vaihtoehtoisesti roiku löysänä niin, että hevonen vetää pelkästään selustimella ja mahavyöllä. Leveä rintaremmi on hevoselle kapeaa miellyttävämpi. Valjaiden sopivuus on yhtä tärkeää kuin satulan sopivuus. Esimerkiksi länget ovat hevoskohtaiset. Niiden tekeminen on katoavaa kansanperinnettä, mutta yhä löytyy längentakijöitä.

Vetopelit

Valjakkoajossa käytetään lajiin erityisesti suunniteltuja vaunuja. Koulukokeessa ajetaan näyttävillä juhla-vaunuilla tai kieseillä, kovavauhtiset maratonit taas ajetaan usein kaksiakselisilla vaunuilla, jotka eivät kaadu helposti.

- Treenaamattomalle hevoselle valjakkoajovaunu on raskas ja jopa äänekkäs vetää, kuvaa Sinda.

- Ajajan kannalta se on kuitenkin ihanteellinen kulkupeli. Vaunuissa pystyy säilyttämään ryhdikkään istunnon, ja korkeista vaunuista onhelppo tarkkailla hevosta ja kulkureittiä.

Valjakkoajon noviisi- ja aloitusluokissa hyväksytään harjoituskärryt ja -valjaat. Myös arkiajo lähtee liikkeelle useimmiten niillä.

- Ravurien harjoituskärryt ja koppakärryt ovat hevoselle kevyet liikuttaa. Valjakkoajon kannalta ongelmana niissä on, että ajaja istuu kovin alhaalla. Ajurin istunta ja selän asento kärsivät, ja matalasta kärrystä on hankala kontrolloida hevosen suoruutta ja taipumista, kun työskennellään sileällä koulukiemuroiden parissa, Sinda sanoo.

Koppakärryjä valmistavat tehtaiden lisäksi monet myös itse. Oma- valmistaisissa renkaina saattavat olla tehdasrenkaiden sijasta auton- tai esimerkiksi moponrenkaat. Koppakärryt vaihtelevat myös aisapituudeltaan ja painoltaan.

- Voi sanoa, että koppakärryt on oikein säädetty silloin, kun kuskin oma istuma-asento on luontainen ja mieleinen. Usein tehdasvalmisteiset koppakärryt on oikein tasapainotettu, kun ne laitetaan hevosen koon mukaisiin valjaisiin. Leveällä hevosella aisalenkkejä nostetaan mielellään ylöspäin niin paljon, että aisat eivät osu kylkiin. Valjaissahan on jo valmiiksi tehtyjä "säätöreikiä".

- Arkiajossa myös reki olisi erittäin hyvä talviajopeli, mutta varsinkin alaimäissä sillä on kova pyrkimys heittäytyä hieman holtittomaksi, Sinda kuvaa.

Rekiä on valmistettu eri tarkoituksiin, ja eri seuduille kuuluvat erilaiset rekityypit. Vanhoja rekiä voi yhä löytää ajelukäyttöön kunnostettaviksi, esimerkiksi 1950-luvulla tehtiin vielä runsaasti käyttöreikiä. Lisäksi uusia rekiäkin valmistetaan, ja myös esimerkiksi Virosta on nyttemmin tuotu Suomeen koristeellisia pikkurekiä.

Tarkkuuskoe on yksi valjakkoajon kolmesta osakokeesta. Tehtävänä on ajaa 15-20 portin läpi palloja pudottamatta.

Silmälaput ja liverpool-kuolaimet ovat osa perinteistä ajosuistusta.

Ajolle opettaminen

Suomessa hevosia on käytetty vuosisatojen ajan erilaisiin vetotehtäviin. Kilpaakin on ajettu kauan. Jääkilpa-ajot ovat nykyisen raviurheilun historiaa, ja järjestäytyneet ravikilpailutoimintakin alkoi jo 1800-luvulla. Nykyisen kaltainen valjakkoajo sen sijaan on meillä nuori laji - ensimmäiset kotimaiset kilpailut järjestettiin laji kantapaikassa Savijärven kartanolla vuonna 1987.

Vaikka ajaminen ja ratsastaminen ovat Suomessa usein turhankin kaukana toisistaan, valjakkoajon ja harrasteajon suosio on nousussa. Nykyisin kilpailevia valjakoita on jo

viitisenkymmentä. Ajoharrastuksen suosion kasvu voi lähentää myös ravi- ja ratsastusmaailmoja, koska ratsuvarsa voidaan hyvin laittaa ravi- puolelle oppimaan ajolle.

- Ravipuoli toimii ammattimaisesti, ja varsa saa siellä paljon oikeita käytäytymismalleja, Sinda sanoo.

- Moni raviammatilainen käyttää kyllä esimerkiksi korvapumpuleita, mikä voi olla ratsuvarsan omistajalle kauhistus. Kuitenkin raviammatilaisille ajo-opetus on jokapäiväistä työtä, ja keinot löytyvät varmasti. Itsekin kiitän vanhoja urjalaisia hevosmiehiä Ilpo Vaittista, Olavi Inkistä, Mauri Tuurnaa ja Yrjö Ahlmania, joilta

Nuori poni on valjastettu pienen ja kevyen ”kappareen” eteen rinta-valjailla. Yleensä reki-valjastukseen kuuluvat länget. Päitset on jätetty ponin päähän alkumarjoitte-lussa, jotta sitä voidaan taluttaa suusta nykimättä.

on saanut paljon oppia varsan ajo-opetukseen.

Myös Hessi-tallilla järjestetään ajo-opetusta sekä ihmisille että hevosille.

- Valjakkoajoviikonloppuja meillä on neljästä viiteen vuosittain, jolloin lajiin tutustutaan niin teoriassa kuin käytännössä. Kesällä järjestetään ajoleirejä, joille voi osallistua niin omalla kuin tallin kalustolla. Lähes kaikki Hessi-tallin opetushevokset toimivat myös ajolla ja ovat kilpailleetkin ainakin harjoituskilpailuissa. Meillä on suomenhevosten lisäksi kaksi shetlanninponia ja yksi welsh-poni, joten ajo-opetusta annetaan kaiken ikäisille ja kokoisille harrastajille. Ajo-irtotuntejakin pidetään, samoin teemaviikonloppuja. Silloin rakennetaan esimerkiksi tarkkuusrata, jota voi tulla ajamaan kaikenlaisilla hevosyhdistelmillä. Viime kesänä tallillemme valmistui täysmittainen (42 m x 104 m) kouluvaljakkokenttä.

- Vuosittain meillä on opetettavana hevosia aina russ- ja new forest-ponista ja vuonohevosista FWB-ratsuihin ja suomenhevosiin. Osa varsoista tulee 3-5 viikon jaksoksi, osa taas jää asumaan ikäoveriensä seuraan pihattoomme.

Pienin askelin

Ohjasajo kuuluu usein ratsujen alkuopetukseen. Siitä ei olisi pitkä matka varsinaiseen ajo-opetukseen. Heidi Sinda käyttää alkuopetuksessa varsoilla taluttajaa ja potkuremmiä, jotta hevonen saa heti alussa turvallisista, hyviä kokemuksia.

- Ensin varsat saavat tottua uuteen

ympäristöön ja käydä mahdollisesti harjoittelemassa irtohyppäämistäkin. Urjalan maisemia näytämme tulokkaille ensin perähevosena. Opetus saadaan näin pilkottua pieniin askeliin, Sinda sanoo.

- Tärkeää on, että edetään rauhallisesti ja johdonmukaisesti. Mielestäni ihanteellista on, jos varsaa ajetaan takaa taluttajien kanssa silavaljaat päällä muutamia kertoja 1-vuotisikänsä, jonka jälkeen varsa saa olla pitkän kesän laitumella. Sitten syksyllä, kun varsa on laitumelta tullessaan ”kesyimmillään”, se opetetaan vetämään kärryjä. Varsan opettaminen on kevyttä ja lyhytkestoista taitojen, tapojen ja uusien asioiden opettelua.

Hevosen voi toki opettaa ajolle myöhemminkin, aikuisiällä.

- Aikuinen hevonen on kuitenkin iso ja vahva, joten riskit kasvavat. Opettajien tulee olla vielä varovaisempia ja huolellisempia kuin varsaa opettaessa.

Vaikka hevonen olisi jo ajo-opetettu, sitäkin on alettava ajaa varovaisesti.

- Itse mielelläni ratsastan paljon ajohevosia, Sinda kertoo.

- Ensin rakennetaan luottamus ratsain. Yhteiset komentosat löydetään hevosen kanssa juoksutuksen ja maasta-ajon kautta. Oleellista on, että hevonen lähtee liikkeelle ja pysähtyy äänivasta, kaasu ja jarru ovat siis paikallaan. Lisäksi on hyvä esimerkiksi juuri maasta-ajoen testata hevosen kääntymistä ja peruuttamista ja ylipäätään reaktioita eri käskyihin.

Harrastaja ajaa ratsuhevosella

käyntiä ja hölkkää, revittelystä ei seuraakaan mitään hyvää. Jokaisella ajokerralla olisi Heidi Sindan mukaan oltava määrätty tarkoitus, joka kehittää hevosta. Voimaa ja kestävyyttä haetaan vähitellen.

Pitkä yhdistelmä

Hevonen ja vaunut tai kärryt ovat tielikenneläisissä hevosajoneuvo, mikä on Otettava huomioon jouduttaessa ajamaan tiellä. Valjakko on myös pidempi yhdistelmä kuin ratsu ja ratsastaja.

- On tärkeä tunnistaa, millaista yhdistelmää ajaa. Toisin sanoen on tiedettävä, missä hevosen etujalan menevät, missä vaunun viimeiset pyörät kulkevat ja mikä on yhdistelmän kääntösäde, ettei esimerkiksi maneesista poistuessa ota ulko-ovea mukaansa. Maastotaipaleella on oltava varma siitä, millaisessa tilassa valjakkonsa pystyy kääntämään ilman, että putoaa ojaan, Sinda sanoo.

- Turvallisuuden kannalta hyvä nyrkkisääntö on, ettei aja yksin ainaakaan kaltevilla maastoissa. Ja on aina pidettävä huoli siitä, että valjaat ja muut varusteet ovat ehjät ja turvalliset.

Ajoinnostuksen kasvaessa valjakkoajoa on mahdollista opiskella enemmän hevosalan oppilaitoksissa, ainakin Ypäjällä, Harjussa ja Kuruvedellä. Hessi-tallin ja Savijärven kartanon ohella ajo-opetustoimintaa on muun muassa Sanna Järvelällä Halikossa. •